

ХАЙЫРАКАН СУМУЗУНДА

ЧҮГЛЕ ДАРГА ЭВЕС, МАЛЧЫН, ТАРААЖЫ, АЖЫЛЧЫН...

Чугай даштыг, өске-даа байлактарлыг, бүүдүү-бүүдүү куйларлыг Хайыракан. Оон ден эдээ-биле чорумалдар аяс хүннерде, бүргө-чаашкынында, тос-тостун соонунда та чеже катат эртпээн. Шаг-үенин кадыг-даа эргил-дезинде сүт дег ак шашпылгаларнын барааны угаан-бодалаг, сагыш-сеткиле хей-аыттыг. Тоолда тозан агыш долганын четнес, до-кулак ак өргээ дег, бо суургада тыва кижинин ыдыкшылы, хайыразы, салым-чолу синген.

Бис бо улаада Хайыракан суму чагыргазы-га кире дүштүбүс. Оон даргазы Б. К. Монгул-оол суурнуун чурттакчыларынын инөөн кадарар ээлчээнде болган. Чогум Биче-оол Кыргызсо-вин

чинин кабинети ажык, ында сумуда мал, чер ажылынын чизе-данзызын көсүк кылдыр дел-ген каан болду. Контора ажылдакчылары су-муунун экономикактиг болгаш социал амыдыра-лын ол делгелге-көргүзүгүнү дузазы-биле ме-нээ чедиптир тайылбырлап берди.

Тайылбырдакчыларын дыйнаышаан, суму чагырчыкызы эжиминч дугайында чыгыг сеткип, Тыва Республиканын алдарлыг ажыл-дакчызы деп адын ат чалап өлдөвейин чоруу-рунга чоргаарландым. Биче-оол Монгул-оол херек апаарга, чүгле дарга эвес, малчын, та-раажы, ажылчын...

СУУРДА ХУУДА МАЛ БАЖЫ

- Мыйыстыг бола — 1200.
- Хой болгаш өшкү — 1050.
- Ажылчын аытар — 108.
- Терге, шанак тырттар база чүк чүдүрер төве — 5.
- Куш — 218.
- Хаван — 435.

АДЫГ-ТУЛУШТЕР

ЧҮГЕ ҮНЧААР АДААНЫЛ? АДЫГ КЕЖИ ШЭЖИ-МЕКТЕРИН АН-ДАРА КЕТКЕШ БАЗЫ П Т А Р Г А, АДЫГЛАРГА ДӨ-МЕЙ БОЛГАН ДИЖИР.

Бир-де катат Түдүш кү-зүн ачаан чорааш, бир ижээнге оолдуг ар, кыс үш адыг ижээн бергенин көрүп алган. Ядын эр, бай-шыраак удус оле көрүмесе, ап-мен өлүрүп экизэрге, ужалай дил-ел-коздаан үлөжир боорга ка-дайнага:

— Сенчи кулактыг чепээ жымысы, аяк-хымыжымысы, чадырымыс чыгыс дөвөйүрүн чүктөп алган, тайга-сынга ачаан чорууду — дээш, чо-рускап.

Эр эзимге баргаш: — Мында ийн-үш сыын, мыйгак олурун, хөөп каг-дым. Оон ынай бир хирээнде үш адыгың изин кирээде, оларын нелээ аалдаалы — дээш.

— Сен че дээр болзунга, мен чүден-даа чалдаамас мен. Сээ-биле кады өдүр мен! — деп, кадайы харын өөрүн харылаам.

Шынап, көчүгү серемчи-лиг, бүгү-ле ачы чурум-биле аалдааш, дүш-даа че, дирбейи дашта алган. А ол ижээн нишанга даа ча-дыр өгдөн дээр чыгыс өг-б-тээн. Эжини кидис-биле эжактеп, ишти улам чаап, дундуктеп өг кылып алган... Кийи бол эң кийи даа тыл-пас, кыжык, үдүг харгы, шы-рыш ишти, ычча эыт, чар ара-зынга кыштап, чазал алган. нар.

Чазын хар агын, көк үйүп турда, ашык ачылар ишти-ни аалдар аразында бир уруг-дуг-даа, арын-шырайн үс-чак, хүрен-кызыл, семис-шыраак өг-буле бооп көстүп келген. Адыг кеңи шээжиктерини андара кеткеш, басыптарга, адыглар-да. Оларын адыг-түдүштер дижи берген.

ХАРЫЛЗААЗЫ БИР БАГ

Байлаңмаа Самбуевна Хуна-Кара Улап-Удэде көдө ажыл-агый институтунун экономика болгаш бухгалтерия факультетин дооскан. 1989-1995 чылдарда Түдүш Кечил-оол атыг совхоза экономист. Оон улаштыр бөгүнө чедир суму чагырга-кызын савакчы бухгалтер болуп ажыдаан турар. Чүге дээрге көдө эрге-чагырга дээди эртемниг, бүгү тала-биле эки белгилегер профессионалдар херек апарган. Бухгалтер бистин айтыргаларына харыларын күзөлдүп-биле берди.

Дугайы херектери эки билер, амыдыралыг кандыг-даа талааларын чоңун эрге-ажыкчары-че углай көөр тускай эртемниг-биле таныжып чугалаштывас. Чамдык айтыргалары, ыска ол мынчаар харылады:

— Сумуун, совхозун, өг-бүлөдерниг ажыл-ижин сонуургалын көрүпөрем? — Эр-хоронунун хөвөрлөр, чоруудулары хөй ыныктыг апарганы рынок харылзаала-рының кол нөгелдеси.

Тус чер чагыргазыны эрге-байдалы моон мурунда чылдарда дег эвес, хары-даа көскүзү-биле улгадып олуар. Чагырга болууду эзулуг эрге-хүлээлгени күзөлдөп эгелээш. Оон ижээнге бистиг сумуушту ха-маарыштырып болур. Бистиг хайгаарад кичээленисте совхоз, көдөңнүг алып ал-бан черлери, организациялары, ортумаг болган биче бүдүрүлгелери.

Шаңдыгы шаг-үде дег, өг-бүлө дөңгөл-ү-нүг сандыг-сайгарылгазы бут кырыга но-дурдун олуар. Оон чоруудулары нарын бол-байн аан. Бажын-балганын, хууда дузалал ажыл-агыйын сайырадып алган өг-бүлөле-рини саны ам-даа эвээш. Доп-доруан шуудай бээр кижилер тава өг-бүлөлеринг аразында эвээш болуп турар. Анаа олар буруудуг эвес деп чүдүдү билип турар бис. Ичин-га-лап совхозтарыны, коллективтар бүдүрүл-гелерин укчур-дузалы моон-даа сонгалар хер-ек. Чамдык көдө бүдүрүлгелер тоо-бачы-рай бергени биске арай хараалдыган. «Революциянын чалбынык», «Кызыл та-раачын» доң ижээктег көдө бүдүрүлгелер-ден совхозтуг кедиленин көрүп тур бис. Чүге дээрге ук бүдүрүлгелер чер ажылы-нын структуралыг өзгөндөн тура көчүгүп шык кылдыр тургузуп алган. Олар ботта-рынга болбаазырадыла, сандыг-саарыла чеккилер херегелетине бээрге, немей ту-дуп алганнар.

Хайыраканга хамарыштыр адырга, бай-дал сыр өске. Чер ажылыныг дешпигелдег системазы тургустумаан, чаа-ла эгелен олуар. Сенек сугарыла системазы, чыжээ, бадтык болуп турар. Анаа үнүш-дүжүг баштайгы удаада поган-чайт турганын сак-тып көрөөш. Били-Колдуз хову-трактор бригадалык өске-даа хову-шөлдөр, хем ол чарыныш эрги тараа оруштары эвээш-биле дүжүдүп берип турар. Бичанган хууда мал-алаган, куш, хаван бажы хире-шаа-биле өзү олуар.

Совхозтун өчү-хоронган база шууг сан-дараван. Чүге дээрге суму чагыргазы биле совхоз дирекциясынын харылаазы бир баг. Нарын айтыргалары таргалар, специали-стер кады шийтирделерлер. Машина-тех-никалык кол фондунуларын чамдык кезини кижини бүдүрүгөн эркин-дүгүгү, кезек айып-биле үлөт-хуваары канчап-даа болдумас. Оон чонтуг ажылгалтын, арга-хөвөрлөрин чон дөмөй-ле тып алтар.

Совхозта мыйыстыг бола мал 238, хой-өшкү 443, аыт 144, төве 202. Чарыдалар, карыг-лар хой-даа болза, Түдүш Кечил-оол атыг совхоз албан тыгарды бээр.

Өг-бүлөгө хамарыштыр салган айты-рылар чыдын кадыг. Хайыраканнын эни мен. Оон ээзи ес ажы-толдуг аалдың бейи

Байлаңмаа Хуна-Кара уруглар садигинде баш-кыларнын чогадыкчы ажыл-ижин сонуургаткан. Ийи башкы дугайында оон кыска тайылбыры бо.

АНЧЫМАА ШВИДЕК

Бо башкы бичин уругларга ынак. А. Ч. Шви-дектин аякы-чапынга, ча-рык тоодарына мээң уруум алашкып келир, удуруу бе-зин амырагып көстүр. Чап кижинин мээ-медерени илбип, тооларын хүрээлениге бүр-гө бергени ол. Оттун кел-ген, садигинче далажык:

— Авай, авай, Анчымаа Чалбаевнаже баазы — деп уруум Хорагай менч чедип алар.

— Ийе, уруум — дээш, оон солуң башкының дүргөдө-птер турдум.

Хорагай дыйнаанын, бялте-нин илдик чоңа тоотуп каап-тар. А. Ч. Швидектин бич-ни болгунче турган, сет-кил-сагының төрөң дыйнагы чагык чокка чугалал өрөнн берген. Ол башкының болуу-нун уруттарының шунтузу ылдыг боор.

Анчымаа Чалбаевна, шы-нап-ла, чаптар өрөспиринге, кижилеринге салым-чапан-ныг башкы.

СВЕТЛАНА ДАМЫЙМАА

Анчымаа Чалбаевнанын болуудун уруум өскөп, улгү-бөлүкө шыңаары. Оон башкы-сы С. Б. Дамыймаа. Ол дөрт уруунун ичин, чымчак сеткил-дин-биле оная алгадык.

Кижини сагынынга кир-бес уран арга-хөвөрлөрүн баг-кы тып, бо-ла ажылгай берген боор. Оон угаан-бодалы, сагыш-сеткиле чүгө уруулар өөредип кижиздес-ринче улгаган ыязыгыг көс-тур. Чаптарың оюн-тогла-анын, байырактарын орттор-гелер мастери апарган.

Башкының хулууга тутту-ган саадын, бийер, дери-герексел бүрүз аян-шыңы-лык, уктагынарың болу бээр. Оон кижизитиргенерини оюн-тоглааны, көргүзүгөн кезеде чаптагыч, коруксу-чиг болган дыйнаканың.

— Сумуда кайы черин ажымы эң шуудай берген ирги? — Тенчүккен одалга мун-не чүгээр ажыл-дап турар. Оон уламы-биле суур домбайн тур. Кышкы шаг-үе Тыяаның кайы-даа бу-дунга эң берге шыңгайда болгай.

Уруглар албан черини байдалы багай авес. Ол чер дузалал ажыл-агыйлыг, алыч-чем-биле хандырылганы эни.

— Аранчор ОКСУР. Васильи БАЛЧИИ-ООЛДУЧ тырттырган чүрүу.

улуу. Ол иштиги херектер шугумууда ажыдаан турар. Федералдыг албан чериниң ажыг төлөйрн тус черинге денвээрге, белен үстөр өс, ол дээрге бистиг кежик-чолуусу-тур. Мен Бай-Тайганың Шуйдан мен. Дээди өөредилге черин 1989 чылда доос-тум. Чаа черге чортуу ижинги, аралажык эң-өоругү апардым.

Моң шалымын ишала үзүктелчек: инек-тик, хаалык бис. Шээр малчысы — Эжин-ди. Хайыраканчыларын хой туруузу төрөд, кошка хөлбөзү-биле чурттап турар. Оон башка амыдыралдык чүгү аартамын-ла келир. Чагыс кижн болза кайың деткер-лери ийик.

— Сумуда кайы черин ажымы эң шуудай берген ирги? — Тенчүккен одалга мун-не чүгээр ажыл-дап турар. Оон уламы-биле суур домбайн тур. Кышкы шаг-үе Тыяаның кайы-даа бу-дунга эң берге шыңгайда болгай.

Уруглар албан черини байдалы багай авес. Ол чер дузалал ажыл-агыйлыг, алыч-чем-биле хандырылганы эни.

— Аранчор ОКСУР. Васильи БАЛЧИИ-ООЛДУЧ тырттырган чүрүу.

СОЛУНГА ИДЕГЕЛ КӨРГЕН, БИЛГЕН БОЛЗУҢАРЗА...

Мен 1998 чылдын январь 31-де № 11 «Шына» солунга үнгөн «Ханыг куд» деп, бо кижиниң килденеп бижээң чүдүдү номчан, сеткил-сагымын карарын, бо аваныг бодумга дөмөйөн, оон ажык-шүжүгү кады солуң дамчы-тыр үлөжир ор мен. Кижиниң кижн кылдыр өстүрүп алган төдүн чидер деп чүве дыка аяр-бөрге чүве болгай. Бо чүдүдү бижир оран анык эвээрчегини, кижиниң өкпө-чүрээ ажык бээр чүве-дир. Мен башка шак индиг таварыг-лага таварышкы болган бо мен сагыш-сеткилениге каг-тыжып, бо чүдүдү бижир ор мен

Мээң ийги кызымын база ханыг өдүрүкчүлөр көчүгү деризини-биле 1996 чылдын январь 30-де кезкээ маргыл-даага ойлаан чанын оыл, 17-18 бижектэп, амы-тү-нынга четкен. Мээң үбүм спортка көчүгү сундулуг, үргүдүк бөмбүк соолган хал-тыл чораны кижн. Ону бо кожуунун спортчулары шунту билир. Шыңгы болган күш-лампын талаазы-биле өл-дүрүп дүдүк чок чораш а-у-те. Ол 17-18 черден бижээ, теп каан турду-ла, оорган-да сывы сыйыткан бижээ-биле хевээр бодунун аныктып турганы кезер эмчи, салды-рыныче 50, 60 метр чеге-ү-стан-медерелдин чырбы-е-ни кие маңап келген: «Мени бижектеп каалты, адын та-намы, адын билбес менч дээш ол хевээр барчып үш-кан, эмчиниң кылды-лаа үч-кээш ап четтирген барган.

Кижиниң өлүрүп кааш анаа-ла дүш-дуу-лаа ишкит канчап удул чурттап чорур кады сеткилдик кижилер чо-руур боор чүве. А күжүр ара-дыр дүне боорга огулун сак-чогун, кожуун. «Ындыг кон-чүк кижинер болза чүге су-руп албаан силер деп. Кан-чан черле ындыг көстөр а-чынга кирер төл боор. Мен-не куда эртинер алганмыда, өлүктөн кижиниң шоруу-ладыр дээзинг. Өлүмүңү кү-дээниче чалап алган, канчап ынтас, кортпас оол боор. Бодун өрү нөрдүнүп, ам ме-нээ кымын-даа херээ чок дел бола бергени ол бе? Бо херек болза көргөн хер-е-чилеринг, туттурган киж-илериг херек-тир, канчап узал чуртап чор, а мээң нээр-теңич кызымга кым-даа хе-речи болбаан, кым-даа туттур-баан дээш херекке албайн турар. Дээртен дүңкеш черден үнүп келген өлүрүп каан эвес. Бодунуң-на төрөөң суурунун чоңунуң аразынга көк кезкээ өлүрүп каарга, кайы хире берге-дир. Шы-нээм каан үнүрүп, чанып, төйдөп, алдым-кышкымын дуза дилеп турду-ла ийбан-канчап черле кижн көбөзүн дыйнаваан чүве деп. Бичан-гыш «Шына» солун дамчы-тып номчунулардан, чоңум-дан билдирген болза, көргөч билген кижн бар болза, ме-нээ азы албан черинге көзүп дыйнадырын диледим.

Эжини «Шына» мээң бо чүдүдүм чектевейи, солун-га чыгымын бөгөнөрүңиң иде-гел-биле диледим

Миңгеймаа ТООЛАН. Тес-Хем.

Спорт — дыштанылга ЭШТИРИНГЕ ШЫЛГАРАННАР

Кызыл хоорай администрациясынын болган Тыва Респу-бликаның спорт комитетиниң шаңгалы дээш сугта эрти-риниң маргалдаалары ачы-агыс хөмөөдөргө бөлүп эр-кен. Иштинче биле 50 хире кижн карышкен.

25 метр хөмөөлгө элээш уугулардан Кызылдын 15 дугаар школазынын өөө-ничиң Лена Дамдын, элээ-ничиң Дина Оюн составты «Элита» командалы тилек-чи болган. Түңгөл эстафета-га Анатолий Провосуд шыл-гаран.

Эр улус аразынга (100 метр) Анатолий Провосуд тилээш. Холушак эстафета-га Лена Дамдын, Сергей Ан-дроненко, Дина Оюн составты «Элита» командалы тилек-чи болган. Түңгөл эстафета-га Анатолий Провосуд шыл-гаран.

Тилекчилерге болган шаңгалдыг чедерени алган-нарга хоорай администрация-зының шаңналдарын тыгыс-кан.

Алексей ДЫРТЫП-ООЛ. Кызыл хоорай.

БАЙЫР ЧЕДИРИИШКИНИ

Сүт-Хөл кожуунун «Сүмбер-Уула» колхозтун хоочунна-ры, ам Чекетиниң Устүү Ойла хундулуг дыштанылга-ты Чыбык Сарыг-ооловны биле Чудур Шактар олоовна ХОВА-ЛЫГАР өг буле тудул чурттап, 45 чөл болганар. Бо үеңич дүргүдө олар бисти — 5 оол, 3 ыстык кижизител өстүрүп, эртем-билитте чедиргени дээш ынак ала-атамыска черге чедир мөгөйиң, Шагаа-биле байыр чедирбиздиң, чачи назыны, быйгыг кадыкшыды, аас-кеңикти күзөлдөш!

Удурткучу. Сагыш човангыр, эрес-кашпа-гай, нөгелдиг кижиниң ажыл-ижи бүдү-гүр, хундукелдиг-даа болур дизе частырыг болбас боор.

Шак ындыгларын бирээниге Каа-Хем суур чагыргазынын даргазы Татьяна Андреевна Сандакованы хамарыштырып болур. Оон күүседикчи эрге-чагырга органына үр чылдарда үре-түннелдиг, ак сеткилдиг ажыл-даан ажыл-ижи хилс барбаан. Чоокта чаа ТР-нин Чааза Т. А. Сандаковага «Тыва Рес-публиканын алдарлыг ажылдакчызы» деп ат-ты тывыскан.

АЖЫЛ-ХЕРЭЭ ХИЛИС БАРБААН

— Татьяна Андреевна, Каа-Хем суур чагыргазынын даргазы Татьяна Андреевна Сандакованы хамарыштырып болур. Оон күүседикчи эрге-чагырга органына үр чылдарда үре-түннелдиг, ак сеткилдиг ажыл-даан ажыл-ижи хилс барбаан. Чоокта чаа ТР-нин Чааза Т. А. Сандаковага «Тыва Рес-публиканын алдарлыг ажылдакчызы» деп ат-ты тывыскан.

— Чөөң чүк удузуңуң валделлары-биле аларга, бо хо-нуктарда Инек чылы төңүп, кызыламыр Пар чыды уту-орар. Чер-чердеде ажыл-агыйны түңгөлдериң удуз-гөп, амыдыралың бурунгаар-ладлары-биле чаа-чаа соругла-ларың хүдөөң ап турар бол-гай.

Ажыл-чорудулавын тыла-нып тургузала, РФ-ти бөгө-лөш ТР-нин Чааазың докта-ларыңа дайыш, кол ула-ныкшыларың суурун э-ти-на-экономиктиг хөжүмдө-нүн, не-чагыш, өг-бүлениң камгалааның, чурттагыч чоң-чун социал байладычы, ка-нык камгалааның, спорттиг болган күш-культураның сай-гаралычы, чоңу акылга хаара тударычы дээш, оон-да өске алдырагыч кижизит-териниң салып турар бис. Оон иштиңе база бир кол ула-ныкшымы — ыноктуң нөгел-десин боттадырарың, чуртта-гыч чоңу бо-халыктың ары-чычы эвээрлелиң болур.

Маңаа чугулаал дем-лекселер турар чүвөм чүд дээш, бистин коллектив бот-хандырылаже киргенден бээр элээң алганар. Күрүндөн ак-ша албайн турар бис. Маңда акылдап турарларың шаңы-ңын кирген орудалаң төлөп берип турар. А оруданын ы-на-буру үндүргүлөрдүн, өс-түргөн картофель, тараавыс-тан кирген акшадан ап, ма-териал-техниктиг баазавыс-тың дозун тургузууң турар бис.

— Эрги чылда Каа-Хем суур чагыргазынын алдыга чедип билдиргениңиң кир-ген ирги? Оларын уктазын-дык херектеп болур-дур, ында көдүргөн айтыргалары канчаар шийтирлеп турар силер?

— 1997 чылда бистин адрен-алинске чурттагыч чоңлал иштинче биле 602 билдиргени-ңин болган дилег кирген. Дилегтер хөй кезинде чер тускайлап бөриңге хамарыш-тырылган болган. Бажын түдүп алдыккан, чанында молдун уг-датырлар соругалагы азы ла-гата шол хөргөлдүп турар үд-дүрүп саны дыка хөй. Оон ийиң азын, кынок ажыдарын, ажыл-биле хандырыңар, ма-териалдык дуза кадарын дилеп чугулаал база бар.

Кирген билдиргениңерге кождуула дозугалык хары-ларыңың берип турар бис. — Соолгу 3-4 хире ымыдыг дүргүдө Каа-Хем суур ко-жуу-буле өскөенин кижн бо-рузу эскерип турар. Оон ду-гайында база тайылбырлап көөр силер бе?

— Оон мурунда маңаа 62 кудумчу турган болза, ам 68 апарган. Бо чылдарда чурт-тада бажынаары аажок не-мешөөн, өөд-биле кады чурт-такчы чоңунуң саны база өс-көп.

Республиканың кожууна-рыңдан бээр көчүп кыч төв-көрдөрүң саны дыка хөй. Олар кала, канчалар чуртта-нып, акылдарын, наана кийи бичкелдиг кымырын планан албаан болур. Чурттага шол-луң дугайында айтыр-гымында нарын-даа боор турар, бажын түдүп алыр күзөлдөп барга түдүп алыр арга-шын-га бар кижилерге чончардиг берип турар бис. Соолгу 3 чылда 24 ишдүк бажың тө-дүңга аныгалаан бис, оон иштиңе 155 бажың туттуң-ган.

— Оон мурунда маңаа 62 кудумчу турган болза, ам 68 апарган. Бо чылдарда чурт-тада бажынаары аажок не-мешөөн, өөд-биле кады чурт-такчы чоңунуң саны база өс-көп.

Республиканың кожууна-рыңдан бээр көчүп кыч төв-көрдөрүң саны дыка хөй. Олар кала, канчалар чуртта-нып, акылдарын, наана кийи бичкелдиг кымырын планан албаан болур. Чурттага шол-луң дугайында айтыр-гымында нарын-даа боор турар, бажын түдүп алыр күзөлдөп барга түдүп алыр арга-шын-га бар кижилерге чончардиг берип турар бис. Соолгу 3 чылда 24 ишдүк бажың тө-дүңга аныгалаан бис, оон иштиңе 155 бажың туттуң-ган.

— Оон мурунда маңаа 62 кудумчу турган болза, ам 68 апарган. Бо чылдарда чурт-тада бажынаары аажок не-мешөөн, өөд-биле кады чурт-такчы чоңунуң саны база өс-көп.

Республиканың кожууна-рыңдан бээр көчүп кыч төв-көрдөрүң саны дыка хөй. Олар кала, канчалар чуртта-нып, акылдарын, наана кийи бичкелдиг кымырын планан албаан болур. Чурттага шол-луң дугайында айтыр-гымында нарын-даа боор турар, бажын түдүп алыр күзөлдөп барга түдүп алыр арга-шын-га бар кижилерге чончардиг берип турар бис. Соолгу 3 чылда 24 ишдүк бажың тө-дүңга аныгалаан бис, оон иштиңе 155 бажың туттуң-ган.

— Оон мурунда маңаа 62 кудумчу турган болза, ам 68 апарган. Бо чылдарда чурт-тада бажынаары аажок не-мешөөн, өөд-биле кады чурт-такчы чоңунуң саны база өс-көп.

Республиканың кожууна-рыңдан бээр көчүп кыч төв-көрдөрүң саны дыка хөй. Олар кала, канчалар чуртта-нып, акылдарын, наана кийи бичкелдиг кымырын планан албаан болур. Чурттага шол-луң дугайында айтыр-гымында нарын-даа боор турар, бажын түдүп алыр күзөлдөп барга түдүп алыр арга-шын-га бар кижилерге чончардиг берип турар бис. Соолгу 3 чылда 24 ишдүк бажың тө-дүңга аныгалаан бис, оон иштиңе 155 бажың туттуң-ган.

ажыл-агый уруглар албан чер-лерин эмпелдерин өстү-рүп алганы вогааны, карто-фель-биле хандырып турар.

— 1997 чылдын декабрь ай-ла Солаан Базыр-оол аттыг Кудуура б чыгынга суур чагыргазынын ажыл-ижи түңнээш отчеттуг хуралга, келген чон ажыларын эки деп түңнээш, сапал-оол бөгөнөөр силерге хамарыш-тыр чыгыг өстөтөрн баа ку-тулгап турганын билер мез.

Хуралга чон чымдык айты-ргаларын далай шийтир-лелерин дилээң болду. Бо ыс-ка хуусаа иштинде элөө ай-тыргаларын шийтирлеп кел-тирлөөн хуралгай болду. — Суур чагырганың ба-гай элөө алымын түңгөш мында акылдап турарларың кийингөң үлүг-хуузу бол-дур деп санаар мен. Оларга чагырга даганын социал полтика талаа-биле ор-а-кчызы Елена Анатольевна Маслова, специалист Саяна Кендешова Копадалова, чо-лаачы Артур Сергеевич Ши-варт хамарыңар.

САГЫШ ЧОВААШКЫН

Уран чуул

УДУРТУКЧУДАН ХАМААРЖЫР

ТАНЦЫГА-ТЫВА АЯН

Төрүттүнгөн хүнүңер-биле!

Бо нарын, берге үедө куда-дой эрттерири ындым-ла...

Куда-даа аелээн. Хүндүлүк кудалары болгаш кениши...

Тыва танцынык чогадыкчы лаборатория-зын бир дугаар семинары эртен чылдың...

Бистин кады ажылдап чоруур эживис, утывис Пина Бавун-ооловна...

Амгы бо үедө аям-тол өгүл-баштап алыры, шыналда, берге аларганын улус чоңундук...

Тургалга бажынында үндүрүп берген, ажылдап турар үезинде полиграфия талазы...

Семинарның киржикчилери Хандагайтың уран чуул школазының хореография салбырының бичи класстары...

Бистин ынак утывис база кунчуум Людмила Липишев-на ДОМБУУ март 1-де төрүттүнгөн хүнүң демдегел...

Манса республикада база бар хоочун бүдүрдүгүлериңиң бирээзи — республика типографиязының директору Раиса Комбуева...

Дөргүл-төрөлү, аш-өөрү ка-йы-даа таладан хей болган. Олар база анык өб-бүлөгө...

Чечена Хомушкунун «Дамыра», Валентина Кууларын «Арыктыгаш» деп танцыларында чаа шимчээшкы...

ЧАРЛАЛДАР

«Кызылдың хлеб комбинаты» ажык хевирниң акционер нитилели

«Кызылдың хлеб комбинаты» ажык хевирнин акционер нитилели акционерлериниң чыл хуралы 1998 чылдың март 27-де 9 шакта...

СПОРТ СПОРТ СПОРТ

ЧААХӨЛЧҮЛЕР ТИИЛЭЭН

Барыын-Хемчик кожунуңуң аңыңың чериниң даргазы чоран, хол бөмбүүңгө республиканың каш даккыр чемпиону чоран...

Кол шаңгалардан аялда, тускай шаңгалар хой болган. «Эн эңи халдакчы» — Сергей Маңчык...

РАИСА ХОВАЛЫҢ

Типография пех начальниги.

ФЕВРАЛЬ 26-ДА 16.00 ШАКТА ХООРАЙНЫҢ СПОРТ КОМПЛЕКТИНГЕ ШЫДЫРАА КЛУВУНЫҢ АЖЫДЫШКЫНЫ БОЛУР...

Монгуш Чысынмевич ТОПЧА

Тыва пардалганың болгаш радиоңуң хоочун ажалдакчыларыңиң бирээзи Монгуш Чысынмевич Топча...

Эктинден элевес

ООРДА КЭЭРГЭЭР СЕТКИЛ ЧОК

Ынчан таптыг-ла частың баштайгы айы. Хавактарда шончалайлар башталын үнүп турган үс...

Ол үедө Тываның бир будудуңга шөвөгүн, улуг эвэсуурга чурттап турган бис. Хире-шаавыс-биле шектерлиг бис...

ЫТ-КИЖИНИҢ ӨҢНҮҮ

Төл телевидениден ыттар болгаш динстер дугайында дамчыдылгаларыңиң магадан көөр-дүр мен.

Чантанчым-даа, каттырып-чар, суурнуңуң чыгыңа улуг хоорайларда оларнык ээлери тускай клубтарда кат-

БАЙЫРЛЫГ ЁЗУЛАЛ

Лидия Хорайефна Ак-Довурактың ийи дугаар ортумак школаның башкысы, Барыын-Хемчик кожунуңуң «Мажалык» чечен чогаал катты-жышкынының даргазы...

ХӨӨМЕЙЖИНИҢ АДЫ-БИЛЕ

Чыраа-Бажы суурга чочока чаа улуг байырла болган. Суурнуңуң Культура бажынына суралыг хөөмейжи...

Машинадан дүшкөлдө, Культура бажынының асылды-каа «Оржак Хорай» аттыг клубтуга төвү деп бөдөнү аскаң чаран бажыны өскерин кадыгыс. Машина-балгап кудумчу долу, а корукчулар дамч сымас.

БАЙЫРЛЫГ ЁЗУЛАЛ

Спортуңуң маргылдаалар база улашкан. А сенаже чыдыг сактышкың кызыл үнгенер тускай концерти чылган чоңга бараалгакан...

ХӨӨМЕЙЖИНИҢ АДЫ-БИЛЕ

Чыраа-Бажы суурга чочока чаа улуг байырла болган. Суурнуңуң Культура бажынына суралыг хөөмейжи...

Машинадан дүшкөлдө, Культура бажынының асылды-каа «Оржак Хорай» аттыг клубтуга төвү деп бөдөнү аскаң чаран бажыны өскерин кадыгыс. Машина-балгап кудумчу долу, а корукчулар дамч сымас.

ХӨӨМЕЙЖИНИҢ АДЫ-БИЛЕ

Лидия Хорайефна Ак-Довурактың ийи дугаар ортумак школаның башкысы, Барыын-Хемчик кожунуңуң «Мажалык» чечен чогаал катты-жышкынының даргазы...

ХӨӨМЕЙЖИНИҢ АДЫ-БИЛЕ

Чыраа-Бажы суурга чочока чаа улуг байырла болган. Суурнуңуң Культура бажынына суралыг хөөмейжи...

Машинадан дүшкөлдө, Культура бажынының асылды-каа «Оржак Хорай» аттыг клубтуга төвү деп бөдөнү аскаң чаран бажыны өскерин кадыгыс. Машина-балгап кудумчу долу, а корукчулар дамч сымас.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100, индекс 667000.

ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ! Тыва Республиканың Чаазаа болгаш «Шын» солун редакциязының коллективни.

Кол редактор Василий ХОМУШКУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ КОЛЛЕГИЯЗЫ: Артүр ХЕРТЕК (кол редакторунун орадакчысы) Кустуңур САТ (харысаал галыг секретары) Адыганы СААЯ (килдис редактору) Аралчор ОКСУР (килдис редактору).

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОНАРЫ: Кол редактор — 8-43-44; келген кижилер хүлээп алдыр — 3-33-91; кол редакторун орадакчысы — 3-33-91; секретариат — 3-36-82.

КИЛИДИСТЕР: Чазактың ажыл чорудулазы биле харылаза гудар килдис — 3-33-91 3-34-98, экономиктиң өскөртмөгелер болгаш соңга амыла — 3-34-98, медицина — 3-33-15, чагаалар болгаш чагыдылга — 3-39-03, бухгалтерия — 3-41-23; Корректорлар — 3-41-16.

«ШЫН» СОЛУҢ ДАМЧЫШТЫР

Бистин ынак авасы, акымыс болгаш дунмамыс Хүдер-ол Макаровтың АСКРОВОТУ солугу орунган үежиңиң, хапы кадыкчалыктың бистин-биле дегне үежиңиң, ачы-дузаңыңиң көргүскөн «Хостуг Тыва» нитилел-политиктиг шимчээшкыниң республика чөвүлениң, СПТУ-1-нин дирекциясына, Бойдус камгаланының болгаш курларларынның күрүнө комитетинде, Аңымыс болгаш өдүк-тывыш департаментинде, хоорайның 3, 5, 9, 15 дугаарлыг школаларының болгаш Тыва Республиканың күрүнө лицейиниң коллективтеринде, аш-өөрүңе, кудаларыңыска болгаш чоңуунага четтиргеништи сэткиливис хаанымыңдан илереттис.

«Шын» солун редакциязының коллективни ук солунуңуң ажалдакчыңиң чоран тыва пардалгыңиң чоңуучу Монгуш Чысынмевич ТОПЧАНЫҢ, аар араалың, мөчөөн-биле холбаштыр оң өг-бүзүңгөң, төрөдериңгөң, чоок кийилериңгөң хапы кажымдалды илер-гойлөп тур.

Агар санывыс: № 407038/040000010000 КБ «Тувакредит», ИНН — 1701008465; Солун неделада 3 катал үнер.

Хемчээл 2 өрдөлмө ама Таражы 6444. Чагыр № 58.

Солун неделада 3 катал үнер.

Хемчээл 2 өрдөлмө ама Таражы 6444. Чагыр № 58.

Солун неделада 3 катал үнер.

Хемчээл 2 өрдөлмө ама Таражы 6444. Чагыр № 58.